

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ANDLAŞMASININ TADİLİ MESELESİ

Dr. Mehmet GÖNLÜBOL

Birleşmiş Milletler Andlaşması 1945 de San Franciscoda toplanan 50 Devletin görüşlerini bağdaştıran bir vesikadır. Birleşmiş Milletler Andlaşmasını hazırlayanlar sarih hükümler üzerinde bir mutabakata varmadıkları için veya Andlaşmanın zamana intibakını sağlamak maksadıyla Andlaşma hükümlerini elâski, bazan da muğlâk bir şekilde kaleme almak mecburiyetinde kalmışlardır. Teşkilât kurulduğundan beri doktrinde olduğu kadar tatbikatta da Andlaşma hükümlerinin kifayetsiz veya muğlâk olduğu ileri sürülerek zaman zaman bu hükümlerde değişiklikler yapılması tekliflerinde bulunulmuştur.

Birleşmiş Milletler Andlaşması iki şekilde tadil edilebilir: (i) resmi yollardan Andlaşmanın tadili; ve (ii) tatbikatta emsaller teşkili suretiyle Andlaşmanın tadili. Andlaşmanın resmi yollardan tadili, tadil hususunda Andlaşmada derpiş edilen hükümlerin tatbiki suretiyle Andlaşmanın metninin değiştirilmesi demektir. Bugüne kadar resmi yollardan Andlaşmada herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Fakat, Andlaşmanın 109 uncu maddesinin üçüncü paragrafında, Genel Kurulun, Andlaşmanın yürürlüğe girmesini takip eden onuncu yıllık toplantısından önce, Andlaşmanın «yeniden gözden geçirilmesi» maksadıyla bir konferans toplanmışsa, bu toplantının gündemine böyle bir konferansın davet edilmesi hususunda bir madde konulması derpiş edilmektedir. Bilindiği gibi Genel Kurulun onuncu yıllık toplantısı 1955 yılında yapılmıştır. 109 uncu maddenin üçüncü paragrafındaki hüküm dolayısıyla, Genel Kurulun daha sekizinci toplantısında (1953) tadil meselesi gündemde önemli bir müzakere konusu olarak yer almıştır.

Tadil Andlaşmanın sadece metnini değiştirmek manasına gelmez; metin aynı kalmak suretiyle muhtevada değişiklikler yapmak da mümkündür. Bu takdirde Andlaşma gene tadil edilmiş sayılır (1). Filhakika, resmî olarak herhangi bir tadile uğramamış bulunan Andlaşma hüküm-

1. Alf Ross, *Constitution of the United Nations; Analysis of Structure and Function*, New York, 1950, s. 37.

leri, daha Teşkilâtın ilk günlerinden beri tatbikatta bazı değişikliklere maruz kalmıştır.

1. Andlaşmanın Resmî Yollardan Tadili

Andlaşmanın tadili ile ilgili hükümler «Değişiklikler» matlabını taşıyan XVIII inci Bölümde (108 ve 109 uncu maddeler) gösterilmiştir. Evvelâ bu Bölümdeki maddelerin hükümlerini inceliyelim, sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda tadille ilgili teklifleri ve bu teklifler üzerindeki müzakereleri kısaca görelim.

A. Andlaşmanın 108 ve 109 uncu Maddelerindeki Hükümler

Milletlerarası bir teşkilâtın anayasası mahiyetinde olan hemen bütün andlaşmalarda, bu andlaşmanın tadili hakkında hükümler bulunmaktadır. Milletlerarası teşekküllerin ana vesikaları hem bir andlaşma, hem de anayasa mahiyetinde olduğu için bunlar diğer çok - taraflı andlaşmalardan farklı bir şekilde tadile tabi tutulmaktadır. Çok - taraflı andlaşmaların tadili, genel olarak, bu andlaşmaya taraf olan Devletlerin müşterek iradesi ile mümkün olmaktadır; âkitlerden birinin itirazı andlaşmanın tadiline mani teşkil eder. Diğer taraftan, milletlerarası bir teşekkülün anayasası mahiyetinde olan çok - taraflı andlaşmaların tadilinde umumiyetle ittifak aranmamaktadır; basit çoğunluk, üçte iki çoğunluk veya dörtte üç çoğunluk ile ana vesikanın tadili mümkün olabilmektedir. Bununla beraber, milletlerarası bir teşekkülün ana vesikasının tadili, bir Devletin anayasasının tadilinden daha girift bir mekanizma ile yapılmaktadır. Milletlerarası bir teşekkülün ana vesikasının tadili yeni bir andlaşmanın akdini ifade etmektedir. «Hükümran» Devletler kendi serbest iradeleri dışında milletlerarası taahhüde girmekten kaçınmaktadırlar. Milletlerarası bir teşkilâtın kurulmasını derpiş eden bir andlaşmaya taraf olan Devletler bu andlaşmanın ittifak sisteminden farklı bir mekanizma ile tadilini önceden kabul ederek andlaşmaya bu yönde bir hüküm konulmasını kabul ettikleri takdirde, kurulacak teşkilâtın anayasasının tadili bu esasa göre yapılabilir. Meselâ, Milletler Cemiyeti Misak'ının 26 ıncı maddesinin birinci paragrafında yapılacak değişiklikler hakkında şöyle bir hüküm bulunuyor: «İşbu Misak'da yapılacak değişiklikler, Temsilcileri Meclisi teşkil eden Cemiyet Üyelerince ve Temsilcileri Genel Kurulu meydana getiren Üyelerin ekseriyeti tarafından tasdik edilir edilmez yürürlüğe girecektir». Görülüyor ki, Misak'da yapılan bir değişikliğin yürürlüğe girebilmesi için Mecliste temsil edilen Devletlerin hepsi tarafından ve Genel Kurulda temsil edilen Devletlerin yalnız basit çoğunluğu tarafından tasdik edilmesi kâfi görülmüştür.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtının kurulması hakkındaki 7 Ekim 1944

tarihli Dumbarton Oaks tekliflerinin XI inci Bölümünde, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının tadili için Milletler Cemiyeti Misakı'ndaki hükümlere benzer hükümler bulunuyordu. Bu bölümde şöyle deniliyordu: «Genel Kurul üyelerinin üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen ve Güvenlik Meclisinde süreli üyeleri bulunan teşkilât üyeleri ile teşkilâtın diğer üyelerinin çoğunluğu tarafından kendi anayasa usullerine göre onanan değişiklikler, teşkilâtın bütün üyeleri hakkında muteber olmalıdır» (2). Bu teklif Andlaşmaya konulmadan önce, küçük Devletlerin itirazı üzerine biraz değiştirilmiştir. Konferansa katılan Devletlerin çoğu, daha demokratik olduğunu ileri sürerek, Güvenlik Meclisinin süreli üyelerinin imtiyazlı durumunu bir miktar tahdit etmek için, Andlaşmanın tadili için Teşkilât «üyelerinin çoğunluğu» yerine «üçte iki» çoğunluğun tasvibinin alınmasını istemişlerdir. Bu teklif Konferans tarafından kabul edilmiş ve Andlaşmanın 108 inci maddesine bu yolda bir hüküm konulmuştur. Bu şekilde, Güvenlik Meclisinin süreli üyeleri ile Teşkilâtın diğer üyeleri arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda, Andlaşmada yapılan bir değişikliği tasdik etmediği halde bu değişiklik ile bağlı olan, bu sebeple icabında Teşkilâttan çıkmak durumu ile de karşılaşabilecek üyelerin sayısı da azaltılmış olacaktır (3). Neticede Andlaşmanın 108 inci maddesine konulan tadil hükmü şu şekli almıştır: «İşbu Andlaşmada yapılacak değişiklikler, Genel Kurul Üyelerinin hepsi dahil olmak üzere, Teşkilât üyelerinin üçte ikisi tarafından her birinin anayasası hükümleri gereğince onandığı zaman bütün Birleşmiş Milletler üyeleri için yürürlüğe girer.» Bu madde gereğince değişiklik Genel Kurulun teklifi üzerine yapılmaktadır. Genel Kurula burada teşrii bir faaliyette bulunmak yetkisi tanınmıştır. Genel Kurul tadil teklifini Güvenlik Meclisi tarafından herhangi bir tavsiyede bulunmaksızın kabul edebilir.

Andlaşmanın Genel Kurulun teklifi üzerine tadil edilmesi yanında, San Francisco Konferansında Andlaşmanın bir konferans tarafından tadil edilmesi teklifi ileri sürülmüştür. Dumbarton Oaks tekliflerinde bu hususta herhangi bir hüküm yoktu. Bununla beraber, bu teklif Dumbarton Oaks tekliflerini hazırlayan Devletler tarafından yapılmıştır. Bu teklif hakkındaki ilk metinde konferansın tarihini ve yerini tesbit için Genel Kurul üyelerinin dörtte üçünün ve Güvenlik Meclisi üyelerinin herhangi yedi tanesinin oylarının gerektiği belirtiliyordu. Bu teklif konferans tarafından esas itibariyle kabul edilmiş, fakat Genel Kurulda aranan çoğunluk dörtte üçten, üçte ikiye indirilmiştir. Bu şekilde tadil edilen teklif Andlaşmanın 109 uncu maddesinin birinci paragrafına konulmuştur.

2. Goodrich ve Hambro (terc. İlhan Lütem), **Birleşmiş Milletler Andlaşması**; Şerh ve Vesikalar, İstanbul 1954, ss. 676 - 677.

3. **Ibid.**, ss. 577 - 578.

Bu paragrafta şöyle denilmektedir: «1. Genel Kurulun üçte iki çoğunluğu ve Güvenlik Meclisinin her hangi yedi üyesinin oyları ile tesbit edilecek tarih ve mahalde işbu Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi maksadiyle Birleşmiş Milletler Üyelerinin bir Genel Konferansı toplanabilecektir. Konferansta Teşkilâtın her Üyesi bir oya sahip olacaktır.»

109 uncu maddenin ikinci paragrafında, Konferansta teklif edilen bir değişikliğin kabulü ve yürürlüğe girebilmesi için 108 inci maddedeki hükme benziyen bir hüküm bulunmaktadır. Bu paragrafta şöyle denilmektedir: «İşbu Andlaşmada yapılması, Konferansın üçte iki çoğunluğu ile takviye edilecek her değişiklik, Güvenlik Meclisinin bütün süreli üyeleri dahil olmak üzere, Birleşmiş Milletler Üyelerinin üçte ikisi tarafından her birinin anayasa hükümleri gereğine göre onanınca yürürlüğe girer.»

Nihayet, 109 uncu maddenin üçüncü paragrafında, Andlaşmanın yürürlüğe girmesini takip eden onuncu yıllık toplantısından önce Konferans davet edilmesi hususunda bir teklifin konulacağı ve «Genel çoğunluğu ve Güvenlik Meclisinin herhangi yedi Üyesinin oyu ile karar verildiği takdirde», konferansın toplanacağı derpiş edilmektedir.

Genel Kurulda ve Konferansta Oy Verme Usulü

Andlaşmanın 18 inci maddesinin ikinci paragrafı gereğince Genel Kurul önemli meseleler hakkında «hazır bulunan ve oy veren» üyelerin çoğunluğu ile karar verir. Aynı paragrafta önemli sayılan meseleler belirtildikten sonra, üçüncü paragrafta, üçte iki çoğunlukla çözülecek yeni mesele nevilerinin tesbiti de dahil olmak üzere, başka meseleler hakkındaki kararlar «hazır bulunan ve oy veren üyelerin çoğunluğu» ile alınır, denilmektedir. Andlaşmanın tadili Genel Kurulda oy vermeye müteallik 18 inci maddede «önemli meseleler» arasında sayılmamıştır. Diğer taraftan, 108 ve 109 uncu maddelerde «hazır bulunan ve oy veren» ibaresi bulunmamakta, sadece «çoğunluk» tan (Genel Kurul Üyelerinin, Genel Kurulun veya Konferansın çoğunluğundan) bahsedilmektedir. Umumiyetle yazarlar, bir yandan 18 inci madde, diğer taraftan da 108 ve 109 uncu madde hükümlerinin aranan çoğunluğun mahiyeti bakımından farklı olduğunu kabul etmektedirler (5). Bazı yazarlar ise, 108 ve 109 uncu maddelerin 18 inci madde hükümleri göz önünde bulundurularak tefsir edilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir (6). Ancak, her hal ve kârda

4. E. Schwelb, «The Amending Procedure of Constitutions of International Organizations», B. Y. I. L., 31 (1954), s. 69.
5. Hans Kelsen, *Law of the United Nations*, London, 1951, s. 818.
6. Lazare Kopelmanas, *L'Organisation des Nations Unies*, Paris, 1947, s. 152, n. 1.

18 inci maddede derpiş edilen prensibin, Andlaşmanın 109 uncu maddesinin ikinci paragrafı gereğince toplanacak konferansa tatbik edilmemesi lâzımdır; çünkü 18 inci madde münhasıran Genel Kurulda oy verme meselesine taallük etmektedir.

18 inci maddede belirtilen önemli meseleler arasında sayılmadığı halde 108 inci maddeye ve 109 uncu maddenin birinci paragrafına göre toplanacak konferansta yapılan tadil teklifinin kabulü için önce Genel Kurulun «üçte iki» çoğunluğunun tasvibinin alınması gerektiğine göre, bu hükmü, aranan çoğunluğun nisbeti bakımından, 18 inci madde hükümlerinin bir istisnasi olarak kabul etmek lâzımdır.

Değişikliklerin Tasdik Edilmesi

Andlaşmanın 108 inci maddesi ve 109 uncu maddesinin birinci ve ikinci paragrafları gereğine göre yapılacak tadillerin yürürlüğe girmesi için Güvenlik Meclisinin süreli üyelerinin hepsi de dahil olmak üzere, Teşkilâtın üyelerinin üçte ikisi tarafından tasdik edilmesi gerekmektedir. 109 uncu maddenin üçüncü paragrafı altında toplanacak konferansta kabul edilen tadil tekliflerinin ne şekilde tasdik edileceği hususunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple 109 uncu madde paragraflarının 1, 3, 2 şeklinde sıralanmasının daha doğru olduğu ileri sürülmüştür (7). Bununla beraber, Andlaşmanın şimdiki şekli ile dahi ikinci paragrafta gösterilen tasdik usulünün üçüncü paragrafa da şamil olduğu söylenebilir.

Bir değişikliğin yürürlüğe girmesi için Teşkilât üyelerinin yalnız üçte ikisi tarafından tasdik edilmesi Andlaşmada değişiklikler yapılmasını kolaylaştırmış olmakla beraber, aynı zamanda değişikliği kabul etmiyen üyelere ağır vecibeler yüklemiş olmaktadır. Diğer taraftan 110 uncu maddeye göre, Birleşmiş Milletler Andlaşması yalnız onu tasdik eden Devletler arasında yürürlüğe girmiştir. «Birleşmiş Milletleri yaşayan ve gelişmeye müsait bir teşekkül haline getirmek arzusu, bu hükmün kabulüne sebep olmuştur» (8). Bununla beraber, üçte iki nisbet içerisinde Güvenlik Meclisinin süreli üyelerinin bulunması şartı, bu üyeler arasında mutabakat bulunmadığı takdirde Andlaşmanın tadilini imkânsız hale getirebilir. Bu şartı, beş «büyük» Devletin Güvenlik Meclisinde haiz oldukları imtiyazlı durumun tabii bir neticesi olarak kabul etmek lâzımdır. Böyle bir tasdik şartı kabul edilmemiş olsaydı, bu üyelerin Güvenlik Meclisinde haiz oldukları veto hakkı ihlâl edilebilecekti. Tatbikatta değişiklikler ister 108 inci maddeye uygun olarak Genel Kurulun bir oturumu esnasın-

7. Schwelb, «The Amending Procedure...», s. 85.

8. Goodrich ve Hambro (terc. İ. Lütem), *op. cit.*, s. 579.

da kabul edilsinler, isterse 109 uncu madde gereğince bir Genel Konferans tarafından kabul edilsinler, Andlaşmayı tadil için takip edilecek metod esas itibariyle aynidir; Genel Konferansın takip edeceği metodun önemi özünden ziyade pisikolojik bakımdandır (9).

Andlaşmada yapılan bir değişikliğin üye Devletlerin üçte ikisi tarafından tasdik edilmesi şartı diğer bazı meseleler daha doğurmaktadır. Bir tādil teklifi Genel Kurulun veya Konferansın üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildikten sonra ve Teşkilât üyelerinin üçte ikisi tarafından tasdik edilmeden önce üyelerin adedinde bir değişiklik olursa, değişikliği tasdik edecek üçte iki üye adedi nasıl hesaplanacaktır? Bazı yazarlar tādil edilmiş Andlaşma gerçekte bunu tasdik edenleri bağliyacağı için tasdikin yürülüğe girdiği sıradaki üye adedine göre hesaplanmasının daha makul olacağını ileri sürmüşlerdir. Diğer taraftan bu sistemin mahzuru olarak, değişikliği tasdik eden Devletlerin adedinin sayımının çok güçleşmiş olacağı söylenmiştir (10). Bu sebeple, yapılan değişikliğe bu hususta bir hüküm konularak meselenin önceden halledilmesi teklif edilmiştir (11). Fakat bu yolun da tehlikeli olduğu ve meseleyi tamamen halletmediği görülmektedir. Böyle bir tesbit ya Genel Kurul veya Konferans tarafından yapılacaktır ki, bu yetki Andlaşma tarafından bu organlara verilmemiş bulunmaktadır (12).

Üye Devletler 108 veya 109 uncu maddeye göre yapılan değişiklikleri tasdik ettikten sonra tasdiknameler nereye tevdi edilecektir? Andlaşma bu hususta sarahat bulunmamaktadır. Andlaşmanın 110 uncu maddesinde, Andlaşmanın imza eden Devletler tarafından her birinin anayasa kaideleri gereğince onanacağı ve tasdiknamelerin Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine tevdi edileceği belirtilmekle, tasdiknamelerin tevdi edileceği bir makam gösterilmiş bulunmaktadır. Değişiklikler hakkındaki tasdiknamelerin Genel Sekreterliğe tevdi kabul edilse bile, bazı yazarlar Genel Sekreterin tasdikin anayasa hükümleri gereğince yapılıp yapılmadığı hususunda karar vermek yetkisini haiz bulunmadığını ileri sürmektedirler. Birleşmiş Milletlerin herhangi bir organı yetkili kılınmamış olduğuna göre, bu hususta karar vermek yetkisinin değişikliği tasdik eden Devlete ait olduğu söylenmektedir (13). Tasdikin anayasaya uygun olup olmadığı meselesi, Andlaşmada yapılan değişikliklerin yürü-

9. *Ibid.*, s. 581.

10. Schwelb, «The Amending Procedure...», s. 90.

11. Kopelmans, *op. cit.*, s. 133.

12. Schwelb, «The Amending Procedure..», s. 90

13. Kelsen, *op. cit.*, s. 823

lûge girip girmediğini tâyin bakımından önemli bir mesele olarak belirtmektedir (13.)

Kabul edilmiş bir değişikliğin üye Devlete en fazla ne kadar bir zaman içinde tasdik edilmesi gerektiği Andlaşmada belirtilmemiştir. Değişiklik uzun bir müddet gerekli çoğunluk tarafından tasdik edilmezse durum ne olacaktır? Bazı yazarlara göre Andlaşma Genel Kurula veya Konferansa azamî tasdik müddetini tesbit yetkisini vermektedir. Bir kısım yazarlara göre ise Genel Kurulun (madde 108) ve Konferansın (madde 109) yetkileri Andlaşmada tasrih edilmiş bulunmaktadır; Andlaşma bu organlara azamî tasdik süresini tesbit yetkisini tanımamaktadır. Bu hususta Andlaşmada bir sarahat bulunmadığına göre meselenin devletler hukukuna göre halledilmesi gerekmektedir. Genel Kurula ve Konferansa tasdik süresinin tesbiti yetkisinin verilmesi için Andlaşmanın tâdil edilmesi lâzımdır. Bununla beraber, tâdil teklifine tasdik süresi hakkında bir hüküm konularak meselenin halli de mümkündür (14).

Değişikliklerin Yürülüğe Giriş Zamanı

108 inci maddede ve 109 uncu maddenin ikinci paragrafında, Andlaşmada yapılan bir değişikliğin, bu değişiklik onandığı zaman yürülüğe gireceği belirtilmektedir. Bu hüküm, Andlaşmanın yürürlüğe girmesi hakkındaki 110 uncu madde hükmünden farklıdır. 110 uncu maddenin üçüncü paragrafında, Andlaşmanın tasdiknamenin tevdiinden sonra yürürlüğe gireceği derpiş edilmektedir. Değişikliklerin tasdik anının tesbitinde bazı güçlüklerle karşılaşılabileninden, değişikliklerin muayyen bir makama tevdi anından itibaren yürülüğe girmesi daha uygun olurdu.

Değişikliklerin Hukukî Değeri

Değişiklikler, Güvenlik Meclisinin bütün süreli üyeleri dahil olmak üzere, Birleşmiş Milletler üyelerinin üçte ikisi tarafından tasdik edilmezse, hukukî bir değer taşımayacaklardır; yani değişiklikler bunları tasdik etmiş olan Devletleri bağlamıyacaktır. Değişikliklerin tasdiki yeni bir andlaşmanın tasdiki mahiyetinde olmayıp, Genel Kurulun veya Konferansın bir kararını veya tavsiyesini tasdikten ibarettir.

Andlaşma gereğince yapılan değişiklikler yalnız bunu tasdik eden

-
14. a. Arjantin ve Lüksemburg'un Milletler Cemiyetinde üyeliği meselesi ile ilgili olarak bu mahiyette çıkan problemler hakkında bkz: Kopelmanas, *op. cit.*, s. 124, nn. 1 ve 2.
14. Schwelb, «Charter Review and Charter Amendment; Recent Development», *I. C. L. Q.*, 7 (1958), s. 326.

Devletleri değil, bütün üye Devletleri bağlar. Milletler Cemiyeti Misakı'nda, değişikliği tasdik etmeyen bir Devletin üyelikten çıkabileceği derpiş ediliyordu. Filhakika, 26 ncı maddenin ikinci paragrafında şöyle deniliyordu : «Cemiyetin her üyesi Misak'da yapılan değişiklikleri kabul etmekte serbesttir; bu takdirde Cemiyetin üyesi olmaktan çıkar.» Andlaşma metninde bir Devletin üyelikten çıkması konusunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. San Francisco Konferansında kabul edilen bir demeçte «bir üye, olağanüstü haller dolayısıyla çekilmeye mecbur olur ve milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası yükünü diğer üyelere bırakırsa, Teşkilâtın niyeti, bu üyeyi Teşkilât sinesinde işbirliğinde buldurmağa zorlamak» olmadığı belirtilmektedir. Bu demeçte ayrıca şöyle denilmektedir : «Bir üyeye, üyelik sıfatı dolayısıyla terettüp eden hak ve vecibeler Andlaşmada vuku bulan ve onun tasvip etmediği ve kabul etmeme durumunda bulunduğu değişiklikler ile tahavvüle uğrarsa veya normal bir şekilde Genel Kurulda gerekli çoğunlukla veya bir konferans neticesinde bir değişiklik kabul edip de yürülüğe girmek için lüzumlu tasdika mazhar olmaz ise Teşkilâtın niyeti bu üyeyi Teşkilâta kalmaya zorlamak da değildir» (15). Bu demecin hukukî değeri hakkında muhtelif görüşler ileri sürülmüştür. Bazı yazarlar bu demecin hiç bir hukukî değeri bulunmadığını söylemekle (16), diğerleri ise, Andlaşmada üyelikten çıkma hakkında bir hüküm bulunmadığı için, bu demeç vasıtasıyla üyelerin çıkmak hakkını mahfuz tuttukları kanaatinde dir. (17). Nihayet, diğer bir kısım yazarlar, demecin Andlaşma metnine yapılmış bir nevi ihtirazi kayıt şeklinde kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir (18). Bugüne kadar hiç bir Devlet Teşkilâttan çıkmak teşebbüsünde bulunmadığı için, demecin hukukî değeri hakkında Teşkilâtın tutmu bilinmemektedir.

109 Uncu Madde Her Zaman Tatbik Edilebilir mi ?

Jacob Robinson, 108 inci madde hükümleri tatbik edilmek suretiyle Andlaşma her zaman tâdil edilebileceğini, 109 uncu madde hükümleri, hiç olmazsa 109 uncu maddenin üçüncü paragrafında derpiş edilen mekanizmanın tatbiki suretiyle Andlaşmanın yalnız bir defaya mahsus olmak üzere tâdil edilebileceğini söylemektedir (19). E. Schwelb ise bu

15. Goodrich ve Hambro (terc. İ. Lütem), *op. cit.*, s. 153.

16. Kelsen, *op. cit.*, s. 127.

17. L. Oppenheim (edited by: H. Lauterpacht), *International Law; A Treatise*, c. I, eighth edition, London, 1955, s. 168

18. Goodrich ve Hambro, *Charter of the United Nations; Commentary and Documents*, Boston, 1949, s. 144.

19. Jacob Robinson, «The General Review Conference», *International Organization*, 8 (1954), s. 316.

hususdaki ihtimalleri şu şekilde sıralamaktadır: (i) 109 uncu maddenin üçüncü paragrafı gereğince basit çoğunlukla bir konferans yalnız bir defa toplanabilir; Genel Kurulun onuncu yıllık toplantısından önce böyle bir Konferans toplanmış ise, bu mekanizmadan bir daha istifade edilemez; (ii) Genel Kurulun onuncu yıllık toplantısında bir konferans toplanmasına karar verilmezse, 109 uncu maddenin üçüncü paragrafı hükümleri tatbik edilerek bir daha konferans toplanamaz; (iii) Bununla beraber, Genel Kurulun onuncu yıllık toplantısında Andlaşmanın 109 uncu maddesinin üçüncü paragrafı gereğince konferans toplanmamasına karar verilirse, Andlaşmanın metninde ve hazırlık çalışmalarında 109 uncu maddenin birinci paragrafına göre herhangi bir zaman bir konferans toplanmasına mani bir hüküm yoktur; (iv) 109 uncu maddenin üçüncü veya birinci paragrafı gereğince bir konferans toplanmışsa, bu madde gereğince başka bir konferans toplanmamak gerekir. Andlaşmayı kaleme alanlar 109 uncu madde gereğince birden fazla konferans toplanmasını kabul etmiş olsalardı, Andlaşmanın metnine bu hususta bir hüküm koyarlardı; (v) Bununla beraber, Andlaşmanın tadili maksadıyla Genel Kurul her zaman bir konferansın toplanmasına karar verebilir. Böyle bir konferansta kabul edilen değişikliklerin yürürlüğe girebilmesi için, 108 inci maddede derpiş edilen mekanizmadan geçmesi gerekecektir; yani Genel Kurul konferansın tavsiyesini kabul edecek ve değişiklikler aynı madde gereğince Devletlerin tasdikine sunulacaktır (20).

B. Andlaşmada Değişikler Yapılması ile İlgili Genel Kurul Müzakereleri

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı çalışmalarının ilk on senesini doldurmadan önce, daha Genel Kurulun sekizinci toplantısında (1953), Andlaşmanın değiştirilmesi ile ilgili teklifler bu organın gündeminde yer almıştır. Andlaşmanın değiştirilmesi meselesi Genel Kurulun 1953 toplantısında görüşülürken bir kısım Devletler Andlaşmanın değiştirilmesinin lüzumsuz olduğunu (Kolombiya) veya değişikliğin bir fayda sağlamıyacağını (İzlanda) öne sürmüşler, diğerleri de (Sovyet bloku Devletler) tâdil teklifine şiddetle muhalefet etmişlerdir. Andlaşmanın tadili teklifi bilhassa Lâtin Amerika Devletleri (Arjantin, Brezilya, Şili, Küba, Ekvador, El Salvador, Honduras, Nikaragua, Panama, Peru ve Uruguay) tarafından desteklenmiştir. Diğer taraftan, Birleşmiş Milletler üyelerinin çoğunluğu (Avustralya, Kanada, Küba, Danimarka, Habeşistan, İsrail, Yugoslavya, Yeni Zelanda, Norveç, Pakistan, Filipinler, İsveç, Tayland, Türkiye, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri) daha temkinli davran-

20. Schwelb, «The Amending Procedure...», s. 77 - 79.

rak, tâdil işine başlamadan önce, hazırlık çalışmaları yapılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir (21).

Genel Kurulun 1953 toplantısında münakaşa edilen diğer bir mesele, Andlaşmanın muhtemel tadili hakkında üye Devletlerin fikirlerinin sorulup sorulmaması meselesi olmuştur. Bazı Devletler konferansa hazırlık üzere bütün üye Devletlerin fikirlerinin sorulmasını teklif etmişler, diğer Devletler de böyle bir teklifin çok erken yapılmış olduğunu, bunun siyasî bakımdan iyi bir taktik olmadığını, Andlaşmanın değiştirilmesini peşin hükümlere bağlamak sayılacağını, milletlerarasındaki gerginlik ileride azaldığı zaman böyle bir teşebbüse girişmenin daha doğru olacağını ileri sürerek, bu teklifin aleyhinde bulunmuşlardır. Tâdil hakkında üye Devletlerin fikirlerinin sorulması teklifi Genel Kurulun önüne gelmeden önce Altıncı Komisyonun çoğunluğu tarafından reddedilmiştir. Neticede 27 Kasım 1953 tarihli oturumunda Genel Kurul 54 oya karşı 5 muhalif oyla (Beyazrusya, Çekoslovakya, Polonya, Sovyetler Birliği, Ukrayna) bir karar almıştır. Genel Kurulun 796 (VIII) sayılı bu kararında, *inter alia*, onuncu yıllık toplantıda gündemde yer alacak olan, Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi maksadıyla bir konferans toplanması meselesinde Genel Kurula yardımcı olmak üzere Genel Sekreterin bazı etüdler yapması derpiş edilmektedir. Genel Sekreter 1954 yılı zarfında veya onu takip eden kısa bir süre içerisinde aşağıdaki yayımları hazırlıyarak üye Devletlere tevzi edecektir: (i) San Francisco Konferansının henüz yayımlanmamış vesikaları; (ii) Konferans vesikalarının tam bir fihristi; (iii) Birleşmiş Milletler organlarının tatbikatını gösteren bir inceleme (23). Sekreterlik bu konudaki çalışmalarını tamamlamış ve adı geçen etüdlere yayımlamış bulunmaktadır.

Andlaşmanın 109 uncu maddesinin üçüncü paragrafındaki hükümlere uygun olarak Genel Kurulun onuncu yıllık toplantısı (1955) gündemine Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi için bir konferans toplanması hakkında bir madde konulmuş bulunuyordu. Gündemin bu maddesi üzerinde Genel Kurul müzakereleri başladığı zaman Kanada, Ekvator, Irak, Tayland, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından bir karar tasarısı sunulmuştur. Bu tasarıda, «milletlerarası durum müsait» olduğu zaman, Teşkilâtın çalışmalarından elde edilen tecrübelerin ışığı

-
21. The International Law Association, **Report of the Forty - Seventh Conference**, Dubrovnik, 1956, s. 115 - 116.
 22. Yuen - Li Liang, «Notes on Legal Questions Concerning the United Nations,» **A. J. I. L.**, 48 (1954), s. 93.
 23. General Assembly, Official Records, Eighth Session, **Resolutions, Supp. No. 17 (A/2630)**, s. 51 (Bundan sonra **Resolutions** şeklinde zikredilecektir).

altında Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi gerektiği belirtiliyordu. Bu tasarı bir çok Devletler tarafından desteklenmekle beraber, Sovyet bloku Devletler, Andlaşma hükümlerinin Teşkilâtın amaçlarının tahakkukuna imkân verecek durumda olduğunu, Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi için bir konferansın toplanmasına lüzum olmadığını ileri sürerek bu teklifin aleyhinde bulunmuşlardır. Müzakerelerin neticesinde, 21 Kasım 1955 de Genel Kurul 43 oya karşı 6 muhalif ve 9 çekimser oyla 992 (X) sayılı kararı almıştır (24). Bu kararda şöyle denilmektedir :

Genel Kurul,

Andlaşmanın yürürlüğe girmesini takip eden onuncu yıllık Genel Kurul toplantısından önce, Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi için bir Genel Konferans henüz toplanmamış bulunuyorsa, Genel Kurulun çoğunluğu ve Güvenlik Meclisinin herhangi yedi üyesinin oyu ile karar verildiği takdirde, Andlaşmanın 109 uncu Maddesinin 3 üncü paragrafı gereğince böyle bir konferansın toplanacağını düşünerek :

Andlaşmanın tatbikinden elde edilen tecrübenin ışığı altında Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesinin arzu edildiğine inanarak :

Milletlerarası durum müsait olduğu zaman Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesini kabul ederek ;

1. Uygun bir zamanda Andlaşmanın bir Genel Konferans tarafından yeniden gözden geçirilmesine karar verir ;

2. Ayrıca, Genel Sekreterle istişarede bulunarak Konferansın tarihini, mahallini, teşkilâtını ve usul kaidelerini hazırlamak üzere, Birleşmiş Milletlerin bütün üyelerinden müteşekkil bir komitenin tâyinine karar verir ;

3. Genel Kurulun on ikinci toplantısında tavsiyelerini bildirir bir rapor vermesini Komiteden talep eder ;

4. Genel Kurulun 23 Kasım 1953 tarih ve 796 (VIII) sayılı kararında derpiş edilen yayım faaliyetlerine devam edilmesine ve Genel Kurulun on ikinci toplantısından önce, Birleşmiş Milletler Organlarının Tatbibikası Hakkında İnceleme yayımlarına uygun göreceği ekleri hazırlıyarak bunları tevzi etmeyi Genel Sekreterden talep eder ;

5. İşbu kararı Güvenlik Meclisine sunar. (25)

Genel Kurul bu kararı kabul ettikten sonra, 109 uncu madde gereğince Güvenlik Meclisi meseleyi görüşmüş ve 9 muvafık, 1 muhalif (Sov-

24. Yearbook of the United Nations, 1955, ss. 74 vd.

25. Resolutions adopted by the General Assembly, Tenth Session, 1955, Supp. No. 19, s. 49.

yetler Birliği) ve 1 çekimser (Fransa) oyla Genel Kurulunkine benziyen bir karar kabul etmiştir (26).

Genel Kurulun 992 (X) sayılı kararında, 109 uncu madde gereğince Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi meselesinin on ikinci yıllık toplantıda ele alınacağı kabul edilmiş olduğu için, bu mesele on birinci toplantıda görüşülmemiştir. Bununla beraber on birinci toplantıda (12 Kasım 1956 ilâ 8 Mart 1957) Andlaşma hükümlerinin 108 inci maddeye göre, Milletlerarası Daimi Adalet Divanı Statüsünün de Andlaşmanın 108 ve Statünün 69 uncu maddesine göre değiştirilmesi hususunda yeni tekliflerde bulunulmuştur. Lâtin Amerika Devletleri ile İspanya'nın teklifi ile gündeme alınan tadil tekliflerinde Güvenlik Meclisinin ve Ekonomik ve Sosyal Meclisin üyelerinin ve Divan hâkimlerinin adedinin arttırılması isteniyordu (27). Genel Kurulda bu teklifin müzakeresi sırasında, 1955 senesinin Aralık ayından beri Teşkilâta 20 yeni üye katıldığı öne sürülmüş ve prensip itibariyle Teşkilâtın organlarının üye adedinin arttırılması hususunda genel olarak mutabakata varılmıştı. Bununla beraber, Sovyet blokunu teşkil eden Devletler Güvenlik Meclisinde süreli üye adedinin arttırılmasına itiraz etmişlerdir. Bu itiraz başlıca iki sebebe dayanmaktaydı: (i) son bir kaç sene zarfında Doğu Avrupa Devletlerinden hiç biri Güvenlik Meclisine süresiz üye olarak seçilmemişlerdir. Andlaşmanın 23 üncü maddesinin birinci paragrafında derpiş edilen «âdilâne bir coğrafi taksim» prensibine ve 1946 da Londra'da kabul edilen *Gentlemen's Agreement*'e göre, Doğu Avrupa Devletlerinin Güvenlik Meclisinde devamlı olarak temsil edilmeleri gerekmektedir. Bu sebeple, Güvenlik Meclisinde temsil edileceklerine dair yazılı bir teminat bulunmadığı takdirde, Doğu Avrupa Devletleri böyle bir teklife muvafakat etmiyeceklerdir; (ii) Çin'in Birleşmiş Milletlerde temsili meselesi kendilerinde iddia edilen şekilde halledilmedikçe, Doğu Avrupa Devletleri bu teklife muvafakat etmiyeceklerdir; çünkü, Çin Halk Cumhuriyetinin temsilcisinin gıyabında Andlaşmanın tadili hakkında bir karar alınamayacağı gibi, bu Hükümetin tasdiki olmadan böyle bir değişiklik yürürlüğe giremez.

Gündeme konulan bu maddeye istinaden on dokuz Lâtin Amerika Devleti ile İspanya bir karar tasarısı sunmuşlar ve Andlaşmanın 23 ve 27

26. *Yearbook of the United Nations*, 1955, ss. 76 - 77.

27. Vesayet Meclisinin üye adedi Andlaşmanın 86 ncı maddesine göre, vesayet altındaki ülkelerin idaresi ile görevlendirilmiş olan üyelerin adedi nisbetinde otomatik bir mekanizma ile arttığı için, bu maksatla Andlaşmanın tadili lüzumsuz addedilmiştir. Meselâ, Somali'nin idaresi ile görevlendirilmiş olan İtalya Birleşmiş Milletlerin üyesi olduktan sonra, Vesayet Meclisinin üye adedi de artmıştır.

nci maddelerinin tadili suretiyle Güvenlik Meclisinin süresiz üyelerinin adedinin 6 dan 8 e çıkarılması teklif etmişlerdir. Sovyet Bloku Devletlerin yukarıdaki itirazı üzerine Lâtin Amerika Devletleri kendi karar tasarrısını tadil etmişler, üye adedi artırıldıktan sonra Güvenlik Meclisinde coğrafi taksimi sağlamak için şöyle bir temsil esası teklif etmişlerdir: Lâtin Amerika'dan iki üye; Asya ve Afrika'dan iki üye; İngiliz Milletlerarası Camiasından bir üye; Batı ve Güney Avrupa'dan iki üye; Doğu Avrupa'dan bir üye. Doğu Avrupanın bir üyesi, Güvenlik Meclisinde daimi olarak temsil edilmeyen Devletlerden birine ait olacaktı. Sovyet bloku Devletlerin itirazlarını önlemeye çalışan bu teklif, bu sefer, iki üye ile âdilâne bir şekilde temsil edilemeyeceklerini ileri süren Asya ve Afrika grubunu teşkil eden Devletler tarafından şiddetle tenkit edilmiştir.

Genel Kuruldaki müzakereler sonunda, Birleşmiş Milletler organlarında üye adedinin arttırılması hakkındaki tekliflerin oya oknulmamasına ve bu mesele ile ilgili tekliflerin tekrar görüşülmek üzere Genel Kurulun on ikinci toplantısına kadar talikine karar verilmiştir (28).

992 (X) sayılı kararına uygun olarak Genel Kurul on ikinci toplantısında, Andlaşmanın 109 uncu madde gereğine göre tadili meselesine tekrar görüşmüş, müzakereler sonunda 54 muvafık oya karşı 9 çekimser oyla aşağıdaki kararı almıştır (1136 (XII) :

Genel Kurul,

21 Kasım 1955 tarih ve 992 (X) sayılı kararın hükümlerini düşünerek ;

Yukarıdaki kararlar ihdas edilen Komitenin raporunu göz önünde bulundurarak ;

1. Genel Kurulun 992 (X) sayılı kararı ile kurulan, Birleşmiş Milletlerin bütün üyelerinden müteşekkil Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi hakkında tertip Komitesinin devamına ve on dördüncü toplantısından önce Komitenin tavsiyelerini Genel Kurula bildirmesine karar verir;

2. Genel Kurulun 992 (X) sayılı kararının 4 üncü paragrafında derpiş edilen çalışmalarına devam etmesini Genel Sekreterden talep eder (29)

Güvenlik Meclisinin, Ekonomik ve Sosyal Meclisin üye adedinin ve Milletlerarası Adalet Divanı'nın hâkim adedinin arttırılması için Andlaşmanın 108 inci ve Statünün 69 uncu maddelerinde değişiklik yapılması meselesi on ikinci Genel Kurulda tekrar görüşülmüş, müzakereler neticesinde bu meselenin görüşülmesi on üçüncü Genel Kurula talik edilmiştir (1190 (XII) (30). Böylece, Genel Kurul on ikinci toplantısı sırasında

28. *Yearbook of the United Nations*, 1956, ss. 147 vd.

29. *Resolutions adopted by the General Assembly, Twelfth Session, 1957*. Supp. 18, s. 55.

30. *Ibid.*, s. 8.

Andlaşmanın tadili ile ilgili müspet herhangi bir karar almadan, mesele- nin görüşülmesi işini müteakip toplantılara talik etmiştir.

Genel Kurulun onuncu (1955) ve on ikinci (1957) toplantılarında, Andlaşmanın 109 uncu maddeye göre değiştirilmesi meselesinin mütea- kip toplantılara talik edilmesi, Andlaşmanın tefsiri bakımından bazı güç- lükler doğurmaktadır. Andlaşmanın değiştirilmesi için bir konferansın toplanmasına karar verildiği takdirde, on dördüncü Genel Kurul Konfe- ransın yeri ve zamanını tesbit için Andlaşmanın 109 uncu maddesinin birinci paragrafına göre mi, yoksa üçüncü paragrafına göre mi karar ve- recektir? Konferansın tarih ve mahalli birinci paragrafa göre tesbit edil- diği taktirde, Genel Kurulun üçte iki çoğunluğu ve Güvenlik Meclisi- nin herhangi yedi üyesinin oyları kâfi gelecektir. Diğer taraftan, karar üçüncü paragraf hükümlerine göre alınırca, Genel Kurul üyelerinin ba- sit çoğunluğunun müsbet oyu kâfi gelecektir. Genel Kurul, prensip iti- bariyle Konferansın toplanmasına karar verdiği halde, Konferansın yeri ve zamanını tesbit etmediği için mesele büsbütün karışmaktadır. On dör- düncü toplantıda Genel Kurulun nasıl bir tefsir yapacağını tahmin et- mek zordur. Bu mesele bir ihtilâf konusu teşkil edebileceği gibi, kolay- lıkla halledilen bir mesele olarak da belirebilir (31).

2. Andlaşmanın Diğer Yollardan Değiştirilmesi :

A. Andlaşma Hükümlerinin Tefsir Yolu ile Değiştirilmesi

Her hukuki vesika gibi Andlaşma da çeşitli şekillerde tefsir edilebi- lir (32). Metin aynı kalarak tefsir yolu ile vesikanın muhtevasını değiş- tirmek mümkündür; yani metin değişmediği halde, mana tefsire göre de- ğişebilir (33). Tefsir hakkında Andlaşmada herhangi bir hüküm bulun- mamaktadır. Bu sebeple, her organ tarafından yapılan tefsiri muteber addetmek lâzımdır (34). Genel Kurul ve Güvenlik Meclisi Milletlerarası Adalet Divanı'ndan hukuki her mesele hakkında istişari mütalâa isteye- bilir (madde 96). Milletlerarası Adalet Divanı kendisinden sorulan muh- telif mütalâalarda, Andlaşmayı tefsire yetkili olduğunu belirtmiştir. An- cak, bu mütalâa istişari mahiyette olup, organları bağlayıcı vasfı haiz bulunmamaktadır.

31. Schwelb, «Charter Review...», s. 321.

32. Andlaşmanın tefsiri hakkında bkz: Kelsen, *op. cit.*, Preface.

33. S. Engel «The Changing Charter of the United Nations», *The Yearbook of World Affairs*, 1953, ss. 75 - 76.

34. Andlaşmanın tefsiri hakkında bkz: Pollux, «The Interpretation of the Charter of the United Nations», *B. Y. I. L.*, 23 (1956), s. 709 vd.

Andlaşmanın tefsiri meselesi San Francisco Konferansında uzun münaakaşalara sebep olmuş fakat Andlaşmaya bu konuda bir hüküm konulması üzerinde mutabakata varılamamıştır. Neticede, Komite IV/2 nin raporuna şu demecin konulmasına karar verilmiştir : «Faaliyetleri esnasında, Teşkilâtın muhtelif organları, Andlaşmanın kendi mahsus görevlerine tatbik edilen kısımlarını tefsir etmesi mukadderdir. Bu usul, görev ve yetkilerini tesbit eden bir vesika ile idare edilen her teşekkülün faaliyette mevcuttur. Bu, Genel Kurul, Güvenlik Meclisi ve Milletlerarası Adalet Divanı gibi organların işlemesinde tezahür eder. Binaenaleyh, bu prensibin normal işleyişini sağlıyan ve tasvib eden hükümlerin Andlaşmaya ithaline lüzum yoktur....» (35).

Tefsir suretiyle Andlaşmada yapılan değişikliklerin başlıcaları şunlardır :

Genel Kurulun Yetkilerinin Genişlemesi

I) Vekil Komite

Genel Kurulun yetkileri Andlaşmada derpiş edilenden çok fazla artmış bulunmaktadır. Bu gelişmede Genel Kurulun başlıca iki kararı müessir olmuştur. Genel Kurul ikinci toplantısında, 13 Kasım 1947 de aldığı bir kararla, «görevlerinin yapılması için gerekli gördüğü tali uzuvları vücuda» getirmesi hususunda Andlaşmanın 22 nci maddesi tarafından kendisine tanınan yetkiye istinaden bir Vekil Komite (*Interim Committee*) kurmuştur (36). Bu kararda Vekil Komite'ye şu konularda yetkiler verilmiştir : (i) Genel Kurul tarafından Vekil Komite'ye sarahatan havale edilen meseleler ; (ii) Andlaşmanın 11 inci maddesinin ikinci pragrafı, 14 ve 35 inci maddeleri gereğince Genel Kurula tevdi edilen önemli uyuşmazlıklar ve durumlar; ve (iii) 11 inci maddenin birinci pragrafı ile 13 üncü maddenin birinci pragrafının (a) bendini tatbik metodları (37). Birleşmiş Milletlerin bütün üyelerinin birer temsilci göndermek hakkını haiz bulunduğu bu komite, Genel Kurul içtima halinde bulunmadığı zaman bu görevleri yerine getirecektir. Bu suretle, Genel Kurul bütün yıl içtima halinde olan bir organ haline getirilmiş bulunmaktadır. Diğer taraftan, Andlaşmanın 20 nci maddesinde, Genel Kurulun yılda *bir defa* olağan toplantı ve durum icap ettirdikçe olağanüstü toplantılar yapacağı derpiş edilmektedir. Ayrıca, Genel Kurulun usül kaidelerinin 8 inci mad-

35. *The United Nations Conference on International Organization. Documents, c. XIII, ss. 709 - 710.*

36. *Resolutions Adopted by the General Assembly, Second Session, 1947, Doc. A/519, s. 15.*

37. Goodrich ve Hambro (terc. İ. Lütem), *op. cit.*, ss. 211 - 212.

desinin ikinci paragrafında, Birleşmiş Milletler üyelerinin çoğunluğu Vekil Komitede kabul ettiği taktirde, yirmi dört saat zarfında Genel Kurulun olağanüstü toplantıya çağırılacağı belirtilmektedir. Andlaşmanın 20 nci maddesinde ise, tali uzuvların Genel Kurulu olağanüstü toplantılara davet edebileceği hususunda bir kayıt bulunmamakta, yalnız, Güvenlik Meclisi veya Birleşmiş Milletler üyelerinin çoğunluğunun isteği üzerine bu çeşit toplantıların yapılabileceği derpiş edilmektedir.

Sovyet bloku Devletler Vekil Komitenin kuruluşunun Andlaşma hükümlerine aykırı olduğunu iddia ederek bu Komitenin toplantılarına iştirak etmemişlerdir. Bu sebeple, hukuken mevcut olmakla beraber, Komite fiilen görevlerini yerine getirememiştir (38).

II) Barış İçin Birleşme

Genel Kurulun artan yetkilerinin diğer bir kaynağı, Genel Kurulun beşinci toplantı sırasında, 3 Aralık 1950 de aldığı «Barış için Birleşme» kararıdır (39). Bu kararda derpiş edilen başlıca hususlar şunlardır: (i) barışın tehdidi, bozulması ve saldırma fiili halinde Güvenlik Meclisi, süreli üyeler arasında ittifak sağlanamaması sebebiyle milletlerarası barış ve güvenliği temin hususundaki esas vazifesini yerine getiremediği taktirde, lüzumunda silâhli kuvvet istimali de dahil olmak üzere milletlerarası barış ve güvenliği muhafaza veya yeniden tesis için alınacak tedbirleri üye Devletlere tavsiye etmek için Genel Kurul meseleyi derhal tetkik edecektir; (ii) uzaması milletlerarası barış ve güvenliği tehlikeye düşürebilecek milletlerarası bir gerginlik herhangi bir bölgede mevcut olduğu taktirde, bu bölgede durumu müşahede etmek üzere on dört üyeden müteşekkil bir Barışı Gözetleme Komisyonu kurulacaktır; (iii) Milletlerarası barış ve güvenliği muhafaza ve kuvvetlendirmek üzere alınacak tedbirleri yerine getirmek için bir Müşterek Tedbirler Komisyonu kurulmuştur. Bu karara istinaden Genel Kurul 1 Şubat 1951 de, Komünist Çin'in Korede tecavüz hareketinde bulunduğu ve Müşterek Tedbirler Komisyonunun yeni tedbirler almasına karar vermiştir (498 (V) (39). Ayrıca, Müşterek Tedbirler Komisyonu'nun teklifi üzerine Genel Kurul 18 Mayıs 1951 de, Kuzey Kore ve Komünist Çin'e gönderilecek harp malzemesi hakkında abluka tedbirlerinin tatbikine karar vermiştir (500 (V) (40).

38. Wilcox ve Marcy, *Proposals for Changes in the United Nations*, The Brooking Institution, Washington D. C., 1955, s. 22.

39. *Resolutions Adopted by the General Assembly, Fifth Session, 1950 - 1951*, Supp. No. 20 A, s. 1.

40. *Ibid.*, s. 2.

Diğer taraftan, Andlaşmanın 24 üncü maddesinin birinci paragrafında milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasında «başlıca sorumlu» organ olarak Güvenlik Meclisi gösterilmektedir. Eğer Güvenlik Meclisi bu görevini yapamazsa, 106 ncı maddeye göre Meclisinin beş süreli üyesi, gerekirse Teşkilâtın başka üyeleri ile birlikte, milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası için gerekli tedbirleri alacaklardır. Andlaşmanın 12 nci maddesinin birinci paragrafına göre de bir uyuşmazlık veya herhangi bir durum karşısında Güvenlik Meclisi Andlaşmasının kendisine yüklediği görevleri yaptığı müddetçe, Meclisin talebi olmadan, Genel Kurul bu uyuşmazlık veya durum hakkında hiç bir tavsiyede bulunamayacaktır. Bundan başka, 11 inci maddenin ikinci paragrafı gereğine göre, «bir teşebbüse lüzum gösteren» barış ve güvenliğin idamesi ile ilgili herhangi bir meseleyi Genel Kurul görüşmeden evvel veya görüşükten sonra Güvenlik Meclisine havale edecektir. Buradaki «bir teşebbüse lüzum gösteren» meseleler ibaresinden, Andlaşmanın VII nci Bölümü altında barışın tehdidi, bozulması ve saldırma fiili halinde alınacak tedbirler kastedilmektedir.

Görülüyor ki, Andlaşma, Birleşmiş Milletlerin iki önemli organı arasında görev bakımından sarıh bir ayırma yaptığı halde, tatbikatta bu iki organın görev ve yetkilerinde bir birleşmeye doğru gidildiği müşahede edilmektedir. Tatbikat neticesinde, Genel Kurulun San Francisco'da kendisine tanınan yetkilere nisbetle daha fazla yetkilere sahip bulunduğu şüphe yoktur.

III) Muhtar Olmayan Ülkelerle İlgili Yetkilerde Genişleme

Andlaşma dar olarak tefsir edilince, Genel Kurulun, Andlaşmanın XI inci Bölümü altında yetkilerinin de genişletilmiş olduğu görülür. Andlaşmanın 73 üncü maddesinin (e) paragrafında, halkının kendi kendini henüz tamamen idare etmediği ülkeleri idare etmekle sorumlu olan veya bu sorumu yüklenen Birleşmiş Milletler üyeleri, idareleri altındaki ülkeler hakkında «istatistik vesair teknik mahiyeteki malûmatı, bilgi için Genel Sekretere vermeyi» taahhüt etmektedirler. Buradaki «bilgi için» tâbirini «yalnız bilgi için» şeklinde anlamak lâzımdır. Bununla beraber, Genel Kurul 1946 da yaptığı ilk toplantıda, üyelerinin yarısı idare ile sorumlu olan Devletler, diğer yarısı da idare ile sorumlu olmayan Devletlerden müteşekkil bir Komite kurmuş (41), bu komiteye muhtar olmayan ülkeler hakkında geniş yetkiler tanımıştır. Bu yetkiler mahiyet itibariyle, vesayet altındaki ülkeler hakkında Vesayet Meclisine tanınan yetkilere

41. Yearbook of the United Nations, 1947 - 48, s. 147.

benzemektedir (42). İlk önce bir sene müddetle kurulan bu komitenin süresi müteakip Genel Kurul toplantılarında uzatılarak, devamlı bir organ haline getirilmiştir (43).

Veto İle İlgili Değişiklikler

Andlaşmanın metni aynı kalmak üzere muhtevasında görülen önemli değişikliklerden biri de, Güvenlik Meclisinde süreli üyelerin veyo hakkı ile ilgilidir. Andlaşmanın 27 nci maddesine göre usule taallûk etmiyen meselelerde Güvenlik Meclisi, «süreli üyelerin hepsinin oyları dahil olmak üzere» yedi üyenin müsbet oyu ile karar alabilmektedir. Bu hüküm, Meclisin süreli üyelerinden birinin veya daha fazlasının menfî oy vermesi, müstenkif kalması veya oy verilirken Mecliste bulunmaması halinde, usul meseleleri dışında Meclisin karar almasını imkânsız kılmaktadır. Başka bir deyimle, usule taallûk etmiyen bir mesele hakkında yedi müsbet oy temin edildiği halde, daimî üyelerden biri veya daha fazlası menfî oy vermiş, müstenkif kalmış veya oy verme sırasında Mecliste bulunmamışsa, bu daimî üyeler kararı veto etmiş sayılırlar. Bununla beraber, başlangıçtan beri Meclisin tatbikatında, bu çeşit bir mesele hakkında oy verilirken müstenkif kalan veya Mecliste bulunmayan bir daimî üye, müsbet oy vermiş gibi kabul edilmiştir (44). Sovyetler Birliği, Çin'in Birleşmiş Milletlerde temsili meselesi dolayısıyla Güvenlik Meclisine boykot ettiği bir sırada, Mecliste Kore meselesi ile ilgili önemli bazı kararlar alınmıştır. Güvenlik Meclisi 25 Haziran 1950 de 9 müsbet oya karşı 1 müstenkif ve 1 namevcut (Sovyetler Birliği) ile «Kuzey Kore kuvvetleri tarafından Kore Cumhuriyetine yapılan silâhlı saldırı»nın «barışı bozduğu»na karar vermiş (45) ve 27 Haziran 1950 de, silâhlı saldırıyı bertaraf etmek için Kore Cumhuriyetine yardım ve barış ve güvenliğin idamesi için üye Devletlerin yardımda bulunmasını tasviye etmiştir (46). Ayrıca, 7 Temmuz 1950 de Güvenlik Meclisi, üye Devletler tarafından yapılacak yardımın Amerika Birleşik Devletlerinin idaresi altındaki «birleşik kumandanlık» emrine verilmesine ve bu kumandanlığın, harekâta iştirak eden Devletlerin bayrakları ile birlikte Birleşmiş Milletler bayrağını da kullanmasına karar vermiştir (47).

42. Bu konuda bkz : M. Gönlübol, «Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ve Tatbikatında 'Muhtar Olmayan Ülkeler'», S. B. F. D., cilt XI, sayı 1, 1956, ss. 124, vd.

43. *Ibid.*

44. Gross, «Voting in the Security Council», *Yale Law Journal*, 60 (1951), ss. 209 vd.

45. United Nations Doc. S/1501.

46. United Nations Doc. S/1511.

47. United Nations Doc. S/1588.

Güvenlik Meclisinde oy vermek hakkındaki Andlaşma hükümleri diğer bakımlardan da çeşitli tefsirlere yol açmıştır. Dört davetçi Devlet ile Fransa tarafından San Francisco Konferansında, 7 Haziran 1945 de kabul edilen Güvenlik Meclisinde oy vermek usulü hakkındaki demeçte, Meclisin herhangi yedi üyesinin oyu ile kabul edilecek usul meseleleri gösterilmiş bulunmaktadır (48). Bunlar, «usul» başlığı altında Andlaşmanın 28 ilâ 32 nci maddeleri arasında belirtilen meselelerle, Güvenlik Meclisinin gündeminin kabulüne inhisar etmektedir. Diğer taraftan, Vekil Komitenin teklifi üzerine Genel Kurul tarafından 14 Nisan 1949 da kabul edilen bir kararda «267 (III)», bu demeçte belirtilmiyen bir çok meselelerin usul meselesi olarak kabul edilerek vetoya tâbi olmaması tavsiye edilmiştir (49). Bu kararda, anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesi ve yeni üyelerin kabulü gibi Teşkilâtın kurulduğundan beri vetoya tâbi kılınmış bazı meselelerin Meclisin herhangi yedi üyesinin oyu ile karara bağlanması teklif ediliyordu.

Devletçi Devletler ve Fransa tarafından San Francisco'da kabul edilen demeçte veya Andlaşmada usul meseleleri arasında sayılmadığı halde, Güvenlik Meclisinin tatbikatında usul meselesi olarak kabul edilen diğer meseleler de mevcuttur. Meselâ, tatbikatta bir meselenin Güvenlik Meclisinin gündemine alınması ve gündemden çıkarılması herhangi yedi üyenin oyu ile yapılmaktadır (50). Andlaşmanın 12 nci maddesinin birinci paragrafı mucibince Güvenlik Meclisi bir uyuşmazlık veya durumu müzakere ederken Genel Kurul aynı mesele ile meşgul olamayacağı için, Meclisin gündeminde olan bir meselenin gündemden çıkarılmasının vetoya tâbi olup olmaması önem kesbetmektedir.

Divan'ın Kazası İle İlgili Değişiklikler

Milletlerarası Adalet Divanı'nın 36 nci maddesinin ikinci ve üçüncü paragraflarının tefsiri suretiyle Divan Statüsüne taraf olan Devletler, bu maddele derpiş edilen vecibelerini azaltmak imkânını bulmuşlardır. Bu maddenin ikinci pragrafına göre Statüye taraf olan Devletler mevzuu aynı paragrafta gösterilen hukukî mahiyetteki uyuşmazlıkların hepsi hususunda Divan'ın kaza hakkını tanıdıklarını beyan edebilirler. Üçüncü paragrafta göre bu beyanlar, «kayıtsız şartsız olarak yahut mütekabiliyet şartı ile birkaç veya bazı Devletlerce veya muayyen bir müddet için yapı-

48. Bu demecin metni için bkz : UNICIO Documents, c. 11, ss. 711 vd.

49. Resolutions Adopted by the General Assembly, Third Session, Doc. A/900, s. 7.

50. L. M. Goodrich, «Strengthening the United Nations : Maintenance of International Peace and Security», A. S. I. L., Proceedings, 1950, s. 147.

labileceklerdir». Bu paragrafta, Divan'ın mecburî kazası tanınırken ihtirazi kayıtlar dermeyeran edilebileceği zımmen kabul edilmekte ve bu ihtirazi kayıtların mahiyeti belirtilmektedir. Bununla beraber, Milletler Cemiyeti Genel Kurulunun «serbest» tefsirini devam ettiren Birleşmiş Milletler Üyeleri, Divan'ın mecburi kazasını tanıdıklarını bildiren demeçlerinde Statüde belirtilmiyen bir takım ihtirazi kayıtlar ileri sürmektedirler. Hukukî mahiyetteki uyuşmazlıkların «hepsi veya herhangi biri» hakkında Divan'ın kaza hakkının tanınabileceğini derpiş eden Milletlerarası Daimî Adalet Divanı'nın Statüsü için böyle bir tefsir mümkün olabilmekle beraber, bu mahiyetteki uyuşmazlıkların «hepsi» hususunda Divan'ın kaza hakkının tanınacağından bahseden Milletlerarası Adalet Divanı'nın Statüsü ile bu çeşit ihtirazi kayıtların bağdaştırılamıyacağı söylenmektedir (51).

Genel Sekreterin yetkilerinde genişleme

Tatbikatta Andlaşmanın tefsiri suretiyle Genel Sekreterin görevlerinin çok artmış olduğu görülmektedir. Genel Sekreterin yegâne siyasî görevi Andlaşmanın 99 uncu maddesinde belirtilmiştir. Bu madde mucibince Genel Sekreter «fikrinde milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasını tehlikeye koyabilecek her hususa Güvenlik Meclisinin dikkatini çekebilir». 98 inci madde derpiş edilen Genel Sekreterin «diğer görevler» i, Andlaşmanın 12, 97, 98 ve 101 inci maddelerinde belirtilen teknik mahiyetteki görevlerdir. Bununla beraber, Genel Kurul, Güvenlik Meclisi ve Genel Sekreter Andlaşmayı bu şekilde dar olarak tefsir etmemişlerdir. Güvenlik Meclisinin usul kaidelerinin 28 inci ve Genel Kurulun usul kaidelerinin 71 inci maddesinde bu organlarda görüşülmekte olan *her* mesele hakkında Genel Sekretere şifahî mütalâalarda bulunmak hakkı tanınmıştır. Ayrıca, Güvenlik Meclisinin usul kaidelerinin 23 üncü maddesi mucibince farklı görüşleri bağdaştırmak maksadıyla Genel Sekreter raportör olarak tâyin edilebilmektedir. Sonra Genel Kurulun usul kaidelerinin 13 üncü maddesine göre, Genel Sekreter lüzumlu gördüğü her meseleyi bu organın gündemine koyabilmektedir. Oysa ki, Andlaşmanın 99 uncu maddesinde, «milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasını tehlikeye koyabilecek» meseleler hakkında Genel Sekretere yalnız Güvenlik Meclisinin dikkatini çekmek yetkisi tanınmıştır.

B. Bazı Andlaşma Hükümlerinin Tatbik Edilmemesi

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı kurulduğundan beri Andlaşma hükümlerinin bazıları tatbik mevkiine konulamamıştır. Hükümler tatbik edilme-

yince üyelerin ve/veya organların Andlaşmadan mütevellit hak ve vecibeleri artmış veya azalmıştır. Andlaşma hükümlerinden bir kısmı tatbik edilemediği için, Andlaşma metni aynı kaldığı halde muhtevası değişikliğe uğramış sayılır (52). Andlaşmanın muhtevasında bu şekilde vukubulan başlıca değişiklikler şunlardır :

Barış ve Güvenliğe Müteallik Hükümler

Andlaşmanın 43 üncü maddesinde üye Devletler barış ve güvenliğin muhafazasını desteklemek üzere, Güvenlik Meclisinin daveti üzerine teker teker veya gruplar halinde Meclis ile andlaşmalar yaparak Meclisin emrine gerekli silâhlı kuvvetleri vermeyi taahhüt etmektedirler. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının zorlama tedbirlerine müessir bir şekilde başvurulabilmesi için bu maddede derpiş edilen andlaşmaların yapılması gerekmektedir. Ancak, bugüne kadar bu andlaşmaların yapılması mümkün olmamıştır. Andlaşmanın tatbik edilemiyen maddeleri arasında gene zorlama tedbirleri ile ilgili olan 44, 45, 46, 48 ve büyük ölçüde 47 nci madde bulunmaktadır (53).

Andlaşmanın 54 üncü maddesinde Güvenlik Meclisinin «her zaman milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası için bölge anlaşmaları gereğince veya bölge teşkilleri tarafından girişilen veya tasarlanan her hareketten tamamen haberli bulundurulmalıdır», denilmektedir. Tatbikatta bölge teşkilleri tarafından girişilen veya tasarlanan hareketten Güvenlik Meclisi haberdar edilmemiştir. Bundan başka, Andlaşmanın 106 nci maddesine göre, 43 üncü maddede anılan mahsus andlaşmaların yürürlüğe girmesine deyin, Güvenlik Meclisinin daimî üyesi olan Devletlerin Birleşmiş Milletler adına, milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası için gerekli her türlü hareketin birlikte yapılması zımında danışacaklardır. Ancak, Güvenlik Meclisinin daimî üyeleri arasındaki anlaşmazlık bu maddede hükümlerinin tahakkukunu imkânsız kılmıştır.

Yeni Üyelerin Kabulüne Müteallik Hükümler

Andlaşmanın 4 üncü maddesinde bir Devletin Birleşmiş Milletler üyeliğine kabulü şartları gösterilmektedir. Tatbikatta yeni üyelerin kabulü meselesi bir çok anlaşmazlıklara sebep olmuş ve 4 üncü maddenin tefsiri için Milletlerarası Adalet Divanı'ndan birden fazla istişarî mütalâa talebinde bulunulmuştur. Divan'ın 28 Mayıs 1948 tarihinde verdiği bir istişarî mütalâada, bir Devletin üye olarak kabulü için 4 üncü maddede

52. *Ibid.*

53. Wilox ve Marcy, *op. cit.*, s. 11.

gösterilen şartlardan başka şartlar ileri sürülemediği, bilhassa bir Devletin üye olarak kabulünün, diğer bir Devletin kabulüne bağlı tutulamayacağı belirtilmiştir (54). Bununla beraber, Birleşmiş Milletlere pazarlık usulü ile kitle halinde kabuller olmuştur (55).

Güvenlik Meclisinin Süresiz Üyelerinin Seçimine Müteallik Hükümler

Genel Kurul, Güvenlik Meclisinin altı muvakkat üyesini seçerken 23 üncü maddenin birinci paragrafındaki hükümleri nazarı dikkate almaktadır. Bu paragraf mucibince muvakkat üyeler seçilirken «her şeyden evvel Teşkilât Üyelerinin milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasındaki payını, ve aynı zamanda âdilâne bir coğrafi taksim» in bilhassa göz önünde tutulması gerekmektedir. Ancak, tatbikatta muvakkat üyeler seçilirken Genel Kurul yalnız coğrafi taksim kıstasına göre hareket etmiştir. Diğer taraftan, coğrafi bölgelerin tesbiti ve bu bölgeleri temsil edecek üyelerin seçilmesi hâlâ bir anlaşmazlık konusu teşkil etmektedir (56).

C. Birleşmiş Milletler Andlaşmasını Tatbik Maksadıyla Aktedilen Tamamlayıcı Andlaşmalar Suretiyle Andlaşmanın Tadili

Tamamlayıcı andlaşmalar, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında umumî bir şekilde ifade edilen hükümleri teferruatlı olarak tesbit eden Birleşmiş Milletler üyeleri arasında imzalanan andlaşmalardır. Tamamlayıcı andlaşmalar akdi suretiyle üye Devletler Andlaşmadan doğan hak ve vebelerini veya organların yetkilerini genişletebilirler veya daraltabilirler.

Birleşmiş Milletler Andlaşmasını tamamlayıcı mahiyette olan andlaşmalar arasında, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile Amerika Birleşik Devletleri arasında 26 Haziran 1947 de imzalanan «Merkez Andlaşması» zikredilebilir (57). Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 104 üncü maddesi gereğince, Teşkilât «Üyelerden her birinin ülkesinde, görevlerini yerine getirmesi ve amaçlarına erişmesi için gerekli hukukî ehliyeti» haiz olacaktır. Teşkilâtın makarrı Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu için, Teşkilât binalarının ve bu binaların bulunduğu arazinin hukukî durumunu tesbit maksadıyla, Andlaşmanın 104 üncü maddesindeki hükümlere müsteniden böyle bir andlaşmanın akdi lüzumlu görülmüştür. Bu konuda diğer

54. Admission of a State to the United Nations, Advisory Opinion : I. C. J. Reports 1948, s. 65.

55. Resolutions Adopted by the General Assembly, Tenth Session, 1955, Supp. No. 19, s. 50.

56. Engel, «The Changing Charter...», ss. 89 - 90.

57. Andlaşmanın metni için bkz : United Nations Treaty Series, No. 11. ss. 12 - 36.

bir misal, Andlaşmanın 105 inci maddesi hükümleri gereğine göre 13 Şubat 1946 da Genel Kurul tarafından hazırlanan «Birleşmiş Milletlerin İmtiyaz ve Muafiyeti Hakkında Sözleşme» dir (58). Bundan başka, Andlaşmanın 1 inci maddesinin üçüncü paragrafı, 13 üncü maddesinin birinci paragrafı, 55 inci maddesinin (c) bendi, 62 nci maddesinin ikinci paragrafı, 68 inci maddesi ve 76 nci maddesinin (c) bendi ile Dibace hükümlerinden mülhem olarak Ekonomik ve Sosyal Meclisin İnsan Hakları Komisyonu tarafından insan hakları sözleşmeleri hazırlanmaktadır. İlâve edelim ki, bu vesikaların üye Devletlere Andlaşmaya nisbetle daha fazla mı, yoksa daha az vecibeler mi yüklediğini anlamak için metinlerini incelemek gerekir.

Tamamlayıcı andlaşmalar hakkında diğer misaller, Statünün 36 nci maddesinin ikinci paragrafına göre Divan'ın mecburî kazasının tanınması hususunda yapılan demeçler, 28 Nisan 1949 tarihli «Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Halli Hakkında Genel Akt» ve 30 Nisan 1948 tarihli «Bogota Paktı» dır. Andlaşmanın 33 üncü maddesinin birinci paragrafı ve 37 nci maddesinin birinci paragrafı mucibince üye Devletler arasında çıkacak uyuşmazlıklar, kendileri tarafından seçilecek barışçı yollarla halledileceklerdir. Ne Genel Kurul, ne de Güvenlik Meclisi bir hal yolu veya metodunu uyuşmazlığa taraf olan Devletlere kabul ettirebilir. Üye Devletler taraf oldukları uyuşmazlıkları Divan'a sunmak mecburiyetinde de değildir. Bununla beraber, Divan'ın mecburî kazasını bir demeç yayımlamak suretiyle kabul eden bir Devlet ve yukarıda adı geçen sözleşmelerin âkitleri, hususî bir andlaşmaya lüzum olmadan Divan'ın mecburî kazasını *ipso facto* kabul etmişlerdir. Aynı şekilde, Divan'ın istişarî mütalâası bağlayıcı mahiyette olmamakla beraber, bazı milletlerarası vesikalarda istişarî mütalâalara bağlayıcılık vasfı tanınmıştır. Meselâ, Birleşmiş Milletlerin İmtiyaz ve Muafiyetleri Hakkında Sözleşme'nin 30 uncu kesiminde, bu Sözleşmenin hükümleri hakkında Birleşmiş Milletlerle bir üye Devlet arasında bir uyuşmazlık çıktığı takdirde Divan'ın istişarî mütalâası sorulacak ve mütalâa taraflarca kabul edilecektir. Umumiyetle tavsiye mahiyetinde olan Genel Kurul kararlarına bağlayıcılık vasfı tanıyan tamamlayıcı andlaşmaların akdi de mümkündür; Andlaşmada Genel Kurulun tavsiyelerine mecburîlik vasfı tanıyan andlaşmaların akdine mani bir hüküm bulunmamaktadır. Filhakika, Fransa, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği İtalyan Barış Andlaşması yü-

58. Metin için bkz : Louis B. Sohn (editor), **Basic Documents of United Nations**, London, 1956, ss. 268 - 274.

59. Genel Kurulun bağlayıcı mahiyette olan kararları hakkında bkz : Sloan «The Binding Force of A Recommendation», **B. Y. I. L.**, 25 (1948), ss. 4 vd.

rürlüğe girdikten sonra bir sene zarfında İtalyan sömürgelerinin tasfiyesi hususunda bir anlaşmaya varılamazsa, meseleyi Genel Kurula havale ederek bu organın vermiş olduğu tavsiyeye uyacaklarını kabul etmişlerdir (60).

Nihayet, Teşkilâtın müstakbel gelişmesi bakımından daha mühim olan Brüksel Paktı, Amerikalılar - arası Karşılıklı Yardım Andlaşması, NATO, SEATO gibi siyasi - askerî mahiyetteki bölgesel andlaşmaları zikretmek lâzımdır. Birleşmiş Milletler Andlaşması bütün dünya ölçüsünde müşterek güvenlik meselesini Güvenlik Meclisine tanımıştır. Bölge andlaşmaları akdi suretiyle Devletler evrensel bir müşterek güvenlik yerine, 51 inci madede derpiş edilen müşterek meşru müdafaaya önem vermiş olmaktadır. Bu çeşit andlaşmaların akdi, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının hükümlerine uygun olmakla beraber, Teşkilâtı zayıflattığına şüphe yoktur (61).

NETİCE

Milletler Cemiyeti Misak'ını kaleme alanlar bir müddet sonra Misak hükümlerinin gözden geçirilmesi, belki de değiştirilmesi gerekeceğini göz önünde bulundurarak, Misak'ın metnine bu hususta hükümler koymuşlardı. Bununla beraber, muhafazakâr görüşler yüzünden 15 sene müddetle Misak'ın tadili mümkün olmamıştır. Cemiyetin muvaffakiyetsizliğinin sebebinin Misak'ın hükümleri mi, yoksa bunun dışında siyasi - askerî mücadele mi olduğu (Habesistan ve Mançurya hâdiseleri) meselesinin münakaşasını burada yapmıyacağız. Yalnız şunu söylemekle iktifa edeceğiz ki, eğer bu muvaffakiyetsizliğin sebebi Misak'ın hükümlerinin yetersizliği ise, bu hükümlerin zamanında değiştirilmesi gerekirdi; eğer bunun dışında sebepler idi ise, bu meselenin münakaşası konumuzun dışında kalmaktadır. Milletler Cemiyeti Asamblesi 4 Temmuz 1936 da, Misak'ın tadili için yapılan mukavemeti bir hata olarak vasıflandırmıştır (62).

Tarih tekerrür etmiş, Andlaşmayı kaleme alanlar bir müddet sonra Andlaşmanın gözden geçirilmesi için Andlaşmaya hususî bir hüküm koymuşlardır. Andlaşmanın gözden geçirilmesi için belli bir tarih tesbit ettikleri için, Andlaşmayı hazırlayanların bu hususta daha realist davranışları söylenebilir.

Birleşmiş Milletler üyeleri zaman zaman başlıca aşağıdaki konularda

60. Yearbook of the United Nations, 1948 - 49, s. 256.

61. Goodrich, «Strengthening the United Nations...», ss. 144 - 145.

62. Pitman B. Potter, «The United Nations Charter: 1955», A. J. I. L., 48 (1954), s. 275.

Andlaşma hükümlerinin değiştirilmesini teklif etmişlerdir : Veto hakkının kullanılmasının tahdidi; milletlerarası bir polis kuvvetinin teşkili; uyuşmazlıkların Divan'ın mecburî kazasına sunulması; ve yeni üyelerin kabulü.

Son iki sene zarfında yapılan kitle halindeki kabullerden sonra, Birleşmiş Milletlere *yeni üyelerin kabulü* bir mesele olmaktan çıkmış bulunmaktadır.

Veto hakkının tahdit edilmesi San Francisco Konferansından beri muhtelif degeler tarafından her fırsatta tekrarlanmıştır. Birleşmiş Milletlere yeni üyelerin kabulü, uyuşmazlıkların barışçı yollarla halli gibi meselelerde veto hakkından sarfınazar edilmesi gibi teklifler yanında, Birleşmiş Milletlerin içinde ve dışında, devlet adamları ve yazarlar tarafından vetonun yerini tutmak maksadıyla «ayarlanmış temsil» (*weighted representation*) sisteminin tatbiki ileri sürülmüştür (63). Ayarlanmış temsil sisteminde Teşkilâtın üyesi olan her Devlet nüfusu, yüzeyinin ölçüsü, Teşkilâtın bütçesine ödediği aidat gibi maddî unsurlar ve dünya medeniyetinin gelişmesine yapmış olduğu hizmetler gibi, ölçülmesi imkânsız derecede güç olan mücerret kıstaslarla tesbit edilecek miktarda oya sahip olacaktır. Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası ve Milletlerarası Para Fonu gibi ihtisas müesselelerinde her üye Devlet Teşkilâtın bütçesine yapmış olduğu ödemeler nisbetinde oy adedine sahip bulunmaktadır. Bu Teşkilâtların bünyesi göz önünde tutulunca ayarlanmış temsil esası makul karşılanmakla beraber, Birleşmiş Milletler gibi milletlerarası müna-sebetlerin hemen her veçhesi ile meşgul olan bir teşkilâtta bütün Devletlerce kabul edilecek bir ölçü veya ölçüler bulmak imkânsız derecede zor görülmektedir. Sonra, Andlaşmanın 2 nci maddesinin birinci paragrafında derpiş edilen «Teşkilât bütün Üyelerin egemen esitliği prensibi üzerine kurulmuştur» prensibinden Devletlerin kolaylıkla vazgeçmiyecekleri tahmin edilmektedir.

Birçok Devletler *milletlerarası bir polis teşkilâtının kurulmasına* taraftar olmakla beraber, sayısız teknik güçlükler bunun tahakkukunu imkânsız kılmaktadır. Güvenlik Meclisinin *tavsiyesi* üzerine Devletlerin kendi arzuları ile Kore harekâtına katılmaları cesaret verici bir tecrübe olmakla beraber, bu tecrübe teşkilâtlanmış bir kuvvetin teşkilindeki güçlükleri de ortaya koymuştur. Gelecekte kullanılmak üzere silâhlı bir kuvvetin elde bulundurulması hakkında Müşterek Tedbirler Komitesi'nin bir teklifi Genel Kurulda müzakere edilmiş, fakat müsbet bir neticeye varıla-

63. Clyde Eagleton, «Preparation for Review of the Charter of the United Nations», A. J. I. L., 49 (1955), s. 231.

mamıştır (64). Bu mesele üzerinde daha fazla teferruata girmeden şunu söyleyebiliriz: Devletler milletlerarası bir polis kuvvetinin teşkili üzerinde anlaşabildikleri takdirde, bunun için Andlaşmanın tadiline lüzum yoktur; Andlaşmada böyle bir kuvvetin teşkiline mani hiç bir hüküm bulunmamaktadır.

Uyuşmazlıkların Divan'ın mecburi kazasına sunulması meselesine gelince: Milletlerarası uyuşmazlıkların çözülmesi için Divan'ın mecburi kazasına müracaat şüphesiz şayanı arzudur. Ancak, Statünün 36 ncı maddesi Devletlere daima açıktır; bu hususta Statünün tadil edilmesine lüzum yoktur. Bununla beraber, Divan'ın mecburi kazası şimdiye kadar Teşkilât üyelerinin yarısından daha az bir kısmı tarafından kabul edilmiştir. Sonra, 36 ncı madde gereğince yapılan demeçlerin bir çoğu önemli ihtirazi kayıtlar ihtiva etmektedir. Daha mühim mesele, uyuşmazlıkların çözülmesi hususunda Güvenlik Meclisinin vermiş olduğu kararların tatbik edilebilmesidir. Anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesi hakkında Güvenlik Meclisinin kararlarının tatbiki için Andlaşmanın tadil edilmesi lâzımdır. Bununla beraber, Devletler tamamlayıcı andlaşmalar akdi suretiyle Meclisin kararlarına mecburi vasfı tanıyabilirler.

Andlaşmanın tadili konusunda netice olarak şunu söyleyebiliriz: Andlaşmanın tadili yeter sayıda Devlet tarafından kabul ediliyorsa, Andlaşma hükümlerinin geniş olarak tefsiri suretiyle, metinde herhangi bir değişiklik yapmadan, tadil yapmak her zaman mümkündür. Eğer Andlaşmanın tadili için üye Devletler arasında bir mutabakat bulunmuyorsa, tadil zaten mümkün olmayacaktır (65). Bugün milletlerarası münasabetlerde görülen gerginlik, daha kuvvetli bir hukuk düzeni kurulması için Andlaşmanın resmi yollardan tadiline mani teşkil etmektedir.

64. Ibid.

65. Ibid., s. 232.